

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЈЕШТАЈ
о оијени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Научно-наставно вијеће Филозофског факултета на сједници одржаној 25.09.2016. године именовало је Комисију за оцјену докторске дисертације „Дидактичка утемељеност мисаоних активности ученика и функције наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе“ кандидата mr Амера Ђаре у саставу:

1. проф. др Миле Илић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, предсједник
2. проф. др Бранка Ковачевић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, члан и
3. проф. др Драженко Јоргић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

Докторска дисертација „Дидактичка утемељеност мисаоних активности ученика и функције наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе“ кандидата mr Амера Ђаре написана је на 164 странице. У дисертацији су приказане 24 табеле и 6 слика. Цитирано је преко 90 различитих извора савремене литературе. Докторска дисертација садржи следеће дијелове: увод, теоријско-научно разматрање проблема (мисаона активизација ученика, дидактичка утемељеност мисаоних активности ученика у припремној и изведбеној фази, дидактичка утемељеност функција наставника, развојне карактеристике ученика средње школе), методологија истраживања са свим елементима, анализа и интерпретација резултата истраживања, закључак и прилози.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Истраживање на тему „Дидактичка утемељеност мисаоних активности ученика и функције наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе“ је реализовано због тога што је средњошколска настава најзанемаренији дио вaspитно-образовног процеса. У нашим вaspитно-образовним системима не постоји организован систем истраживања, праћења и контроле наставе у циљу побољшања њеног квалитета. Настава је врло сложен динамички процес који се непрестано мијења. Тако је сваки пут изнова утемељујемо, припремамо, пажљиво пратимо њен ток и прилагођавамо га тренутном стању. Циљ истраживања је био испитати дидактичку утемељеност мисаоних активности ученика и функције наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе. Ако желимо ученике оспособљавати за стваралачки рад, тада им морамо мисаонима активирањем развијати њихове мисаоне снаге. Докторска дисертације се ослања на истраживања до којих су дошли Баковљев (1962), Лекић (1965), Илић (1991), такођер Илић (2012) али и отвара нова питања која су остала недовољно истражена међу којима и ова тема. Посебан допринос ове дисертације се огледа у анализирању припремне фазе наставе, те истраживање у функцији њеног унапређивања што је код нас још увијек недовољно учињено. Допринос докторске дисертације се огледа и у томе што је консултована и конструктивно-критички анализирана савремена литература како код нас тако и у свијету, те су синтетизована и системски презентована цјеловитија теоријска сазнања о компонентама, нивоима, вриједностима и могућностима научног дидактичког утемељивања мисаоних активности ученика и савремених функција наставника у припремању и реализацији средњошколске наставе.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

У истраживању је кориштена дескриптивна метода, затим, сервеј истраживачки метод као њена варијанта, те метода теоријске анализе и синтезе. Након анализе и обраде података добијених овим методама вршено је уопштавање и компарација. У истраживању су кориштене технике: анализа педагошке документације, систематско скалирање и анкетирање. Методолошки коректно су конструисани и примјењени слједећи инструменти: евидентиони лист за анализу садржаја писмених припрема, протокол за посматрање, скала процјена за наставнике (АУН) и скала процјена за ученике (АУУ). Примјењене методе, технике и инструменти су теоријско-методолошки засновани, прикладни су истраживачком проблему и омогућили су реализација циља и задатака истраживања. Такође, приликом статистичке обраде података кориштени су слједећи статистички поступци: анализа фреквенција и постотака (дескриптивна статистика), Пирсонов коефицијент корелације, t-тест и ф-тест. Статистичка обрада података је тематски адекватна.

Резултати истраживања су коректно интерпретирани, јасно и прецизно приказани.

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања указују да су у припремној фази наставе најзаступљеније мисаоне активности ученика описивање и дефинисање, док се на посљедњем мјесту налази аплицирање, поистовјеђивање и синтетизовање. Генерално, већина припрема нема јасне дефинисане задатке наставе нити именоване мисаоне активности ученика које ће се развити у наставном процесу. Циљеви нису једнозначно описаны, те их је тешко идентифицирати. У изведеној фази наставе, на часовима од мисаоних активности најчешће су идентификоване анализирање, затим описивање и асоцирање. Мисаоне активности у изведеној фази су недовољно заступљене, али су присутније него у припремној фази. Присутна је ниска заступљеност сложенији мисаоних активности као што су дедукција, индукција и синтеза. Када су у питању методичке одлуке наставника, од свих методичких одлука најбоље су приказана наставана средства која могу мисаону да активирају ученике ($M=2,25$) и методе рада наставника које могу да мисаону активирају ученике ($M=2,18$). Најмање су описане дидактичке ситуације активности ученика и професора ($M=1,83$). У наставним припремама ријетко су наведене функције наставника које се односе на развијање вјештина аргументираног и критичког мишљења ($M=2,58$), те развијања креативног мишљења ученика ($M=2,56$). Најмање се спомињу функције наставника које се односе на „увлачење“ ученика у релевантне менталне активности ($M=1,80$). Постоји висока повезаност између мисаоних активности ученика и методичких одлука наставника (0,71), те висока повезаност између методичких одлука наставника и савремених функција наставника (0,75), на нивоу 0,01. Надаље, постоји стварна значајна повезаност између мисаоних активности ученика и функција наставника (0,66) на нивоу 0,01. Идентификоване су лоше навике које ометају интелектуално осамостаљивање ученика, а најзаступљеније су одговарање на властита питања и сувишно говорење. На већини опсервираних часова доминирале су вербалне наставне методе. У већини случајева организован је фронтални облик рада у оквиру којег наставници одговарају на властита питања и сувише говоре, те самим тиме ученике мисаоне не активирају. Такођер, наставници најмање отимају ријечи од ученика јер ученици су пасивни и ријетко се јављају, што за посљедицу има запостављање аргументованог и критичког мишљења. Ученици су више реципијенти него активни учесници у васпитно-образовном процесу. Не постоји статистички значајна повезаност између мисаоних активности ученика и лоших навика које ометају интелектуално осамостаљивање ученика и тиме није потврђена трећа хипотеза да постоји повезаност између лоших навика које ометају интелектуално осамостаљивање ученика и мисаоних активности у изведеној фази. На часу наставници највише ученике подстичу на размишљање и изражавање њихових мисли, тврдњи и аргумената ($M=3,64$) потом да стварају проблемске ситуације, постављају питања, ученике усмјеравају на тражење одговора ($M=3,59$).

Такођер, постоји значајна повезаност између активности наставника и мисаоних активности ученика (0,64) на нивоу 0,01. Наставници најчешће нису свјесни своје улоге када је у питању мисаона активизација ученика. Репертуар техника којима се наставници користе у мисаonoj активизацији ученика је оскудан. Од 129 опсервираних часова, само се на једном часу материјег језика појавила *олуја идеја*, док на свим осталим није било нити једне технике мисаоног активирања ученика. Од 141 анализиране наставне припреме, нити једна наставна припрема нија имала предвиђену макар једну технику како би ученике мисаоно активирали. Генерално, наставници нису упознати са техникама којима би лакше мисаоно активирали ученике. Већина наставника користи таблу ($M=2,58$) како би мисаоно активирао ученике. Послије табле, наставници највише користе уџбенике ($M=2,45$). Најмање се користе стварним предметима ($M=1,24$), рачунаром и интернетом ($M=1,26$). Постоји статистички стварна значајна повезаност (0,44), између наставних средстава и мисаоних активности ученика на нивоу 0,01. Нажалост наставници се још увијек највише користе таблом, занемарујући савремена наставна средства. Када су у питању опште функције наставника, наставници сматрају да најчешће у школи обављају функцију предавача и оцењивача ($M=4,34$), затим наводе функцију градитеља сарадничких односа ($M=3,88$) док функцију истраживача ($M=3,22$) најмање обављају. Ученици процењују да наставници најчешће обављају функцију предавача и оцењивача ($M=4,37$), потом редитеља наставе ($M=3,55$). Ученици сматрају да наставници најмање обављају функцију иноватора ($M=2,77$). Када су у питању функције наставника у непосредном раду, наставници настоје највише да оспособе ученике за разумијевање научених садржаја ($M=4,07$), затим обуче ученика за примјену научених знања у познатим ситуацијама ($M=3,82$). Знатан број ученика процењује да наставници оспособљавају ученике за самостално учење ($M=3,19$), те да развијају креативно мишљење ($M=3,13$). Најмање код ученика развијају могућности примјене научених знања у непознатим ситуацијама ($M=2,57$), што је у супротност са мишљењима наставника. Наставници сматрају да су најважније функције наставника да вреднује процес учења и ученичког постигнућа ($M=3,96$), те да користе различите контексте и ресурсе за учење ($M=3,91$). Ученици истичу да су најважније функције наставника приликом мисаоне активизације да користе пригодне методе како би мисаоне активирали ученике ($M=2,96$), затим да користе различите контексте и ресурсе за учење. На задњем мјесту наводе функцију наставника да дизајнира наставне ситуације у којима ће увлечити ученике у релевантне менталне активности ($M=2,76$). Постоји статистички значајна разлика у процјенама савремених функција наставника између наставника и ученика. Утврђена је статистички значајна разлика у утмељености мисаоних активности ученика у припремној и изведеној фази с обзиром на врсту средње школе. У припремној фази је видљиво да постоји статистички значајна разлика код присуства мисаоних активности између Средње техничке и Средње мјешовите школе на нивоу 0,05, те статистички значајна разлика у функцијама наставника приликом мисаоне активизације између Гимназије и Средње мјешовите школе. У изведеној фази резултати показују да постоји статистички значајна разлика код присуства мисаоних

активности и лоших навика које ометају интелектуално осамостаљивање ученика између Гимназије и Стручне школе те Техничке и Стучне школе на нивоу 0.05, и 0,01. Главна хипотеза да у већини писаних припрема и реализацији већине часова средњошколске наставе недостају мисаоне активности ученика и савремене функције наставника је потврђена. Резултати су правилно, логично и јасно тумачени. Теоријски значај докторске дисертације се огледа у томе да резултати овог истраживања значајно проширују и продубљују досадашња теоријска сазнања о дидактичкој утемељености мисаони активности ученика и функцијама наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе, те тиме могу представљати поузданije полазиште у развоју теоријских дидактичких основа унапређивања квалитета наставе у средњој школи. Интердисциплинарним приступом отворена су и нова питања мисаоног-критичког активирања ученика и испољавања иновативних функција наставника, што могу бити предмети нових истраживања. Практични значај докторске дисертације се огледа у томе да научно истраживање дидактичке утемељености мисаоних активности ученика у припремању и извођењу средњошколске наставе може помоћи у формирању увјерња наставника о важности пројектовања и предвиђања мисаоних активности ученика у припремању наставе, што може утјечати на успјех ученика у учењу и сам однос према настави. Такођер, може указати наставницима на њихове иновативне функције приликом мисаоне активизације ученика. Тиме се даје допринос даљњем дидактичко-методичком утемељењу ефикаснијег наставног процеса у нашој средњој школи, што је код нас још увијек велики проблем.

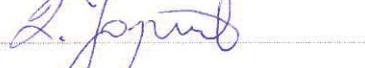
5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација Амера Ђаре под насловом „Дидактичка утемељеност мисаоних активности ученика и функције наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе“ садржи студиозно анализирана и синтетизована научна педагошко-дидактичка и тематски тангентна теоријска сазнања и главне налазе претходних истраживања о мисаоним активностима ученика и функцијама наставника у припремању и извођењу средњошколске наставе. На тим темељима развијен је и успјешно реализован проблемски прикладан пројекат емпиријског истраживања. Примјењени су тематски адекватни инструменти истраживања на репрезентативним узорцима припрема, дидактичко-методичких средстава и непосредно опсервирањих часова наставе. Резултати емпиријских истраживања коректно су статистички обрађени, увјерљиво интерпретирани и генерализовани, те су поуздана упоришта унапређивања активности ученика и континуираног иновативног рада наставника, као и извориошта отворених питања за даље научноистраживачке пројекте.

Докторска дисертација испуњава Законом иодређене критерије за овај ниво научног доприноса, па имамо задовољство да предложимо Научно-наставном вијећу да усвоји овај Извјештај и да одобри јавну одбрану докторске дисертације.

a) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
b) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложение и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.
2.
3.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине члanova комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.